

Strategisk exportkontroll 2006

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2006/07:114 Strategisk exportkontroll 2006 samt motioner i frågor med anknytning till skrivelsen.

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och att motionerna avstyrks.

Till betänkandet är fogat 12 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll	6
Utskottet	7
Motiv rörande export av krigsmateriel	7
Motioner	7
Utskottets överväganden	7
Regler för handel med krigsmateriel	8
Internationellt samarbete – Förenta nationerna	8
Motioner	8
Utskottets överväganden	9
Internationellt samarbete – Europeiska unionen	10
Motioner	10
Utskottets överväganden	10
Det svenska regelsystemet – ändringar och information	13
Motioner	13
Utskottets överväganden	14
Handel med krigsmateriel – svensk utrikespolitik och politiken för global utveckling	15
Motioner	15
Utskottets överväganden	16
Små och lätta vapen	19
Motioner	19
Utskottets överväganden	19
Reservationer	23
1. Avveckling av svensk vapenexport, punkt 1 (mp)	23
2. Avveckling av exportstöd till krigsmateriel, punkt 2 (v, mp)	23
3. Internationellt samarbete m.m., punkt 4 (v, mp)	24
4. Internationellt samarbete – EU, punkt 5 (v)	24
5. Internationellt samarbete – EU, punkt 5 (mp)	25
6. Europeiska försvarsbyrån, punkt 6 (v, mp)	25
7. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 7 (v)	26
8. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 7 (mp)	27
9. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m., punkt 8 (v, mp)	27
10. Krigsmaterielexport och folkrätt, punkt 9 (v)	28
11. Giltighet för riktlinjer beträffande krigsmaterielexport, punkt 10 (mp)	28
12. Små och lätta vapen, punkt 11 (v, mp)	29
Särskilda yttranden	30
1. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 7 (s)	30

2. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m., punkt 8 (s)	30
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	31
Skrivelsen	31
Följdmotioner	31
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	33

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avveckling av svensk vapenexport

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U9 yrkande 6 och 2006/07:U253 yrkande 8.

Reservation 1 (mp)

2. Avveckling av exportstöd till krigsmateriel

Riksdagen avslår motion 2006/07:U9 yrkande 7.

Reservation 2 (v, mp)

3. Internationellt förbud rörande klustervapen

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U299 yrkande 3 och 2006/07:Fö233 yrkande 2.

4. Internationellt samarbete m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U293 yrkande 1, 2006/07:U299 yrkandena 1 och 2 samt 2006/07:Sf222 yrkande 2.

Reservation 3 (v, mp)

5. Internationellt samarbete – EU

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U7 yrkande 7, 2006/07:U9 yrkande 8 och 2006/07:U223 yrkandena 1 och 2.

Reservation 4 (v)

Reservation 5 (mp)

6. Europeiska försvarsbyrån

Riksdagen avslår motion 2006/07:U9 yrkande 9.

Reservation 6 (v, mp)

7. Det svenska regelsystemet – ändringar och information

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U7 yrkandena 3–6 och 8–10, 2006/07:U8 och 2006/07:U9 yrkande 10.

Reservation 7 (v)

Reservation 8 (mp)

8. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U9 yrkandena 1, 2, 4 och 5, 2006/07:U219, 2006/07:U253 yrkande 9, 2006/07:U287 yrkande 2 och 2006/07:Sf222 yrkande 1.

Reservation 9 (v, mp)

9. Krigsmaterielexport och folkrätt

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U7 yrkandena 1 och 2 samt 2006/07:U257 yrkande 7.

Reservation 10 (v)

10. Giltighet för riktlinjer beträffande krigsmaterielexport

Riksdagen avslår motion 2006/07:U9 yrkande 3.

Reservation 11 (mp)

11. Små och lätta vapen

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:U276 och 2006/07:U293 yrkandena 2 och 4–6.

Reservation 12 (v, mp)

12. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2006/07:114 till handlingarna.

Stockholm den 10 maj 2007

På utrikesutskottets vägnar

Göran Lennmarker

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Lennmarker (m), Urban Ahlin (s), Ewa Björling (m), Veronica Palm (s), Kerstin Lundgren (c), Birgitta Ohlsson (fp), Walburga Habsburg Douglas (m), Kenneth G Forslund (s), Alf Svensson (kd), Christian Holm (m), Hans Linde (v), Kerstin Engle (s), Holger Gustafsson (kd), Bodil Ceballos (mp), Carin Runeson (s), Britta Rådström (s) och Björn Hamilton (m).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2006/07:114 Strategisk exportkontroll 2006 samt motioner som väckts med anledning av skrivelsen och under den allmänna motionstiden hösten 2006.

Utskottet har den 17 april 2007 erhållit en föredragning av generaldirektör Andreas Ekman, Inspektionen för strategiska produkter (ISP), med medarbetare.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Sedan 1985 har regeringen genom en årlig skrivelse till riksdagen redogjort för den svenska exportkontrollpolitiken. Syftet har hela tiden varit att bidra med underlag för en bredare diskussion om frågor relaterade till exportkontroll och icke-spridning.

I skrivelse 2006/07:114 redogör regeringen för Sveriges exportkontrollpolitik 2006 avseende krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Skrivelsen innehåller också en redovisning av den faktiska exporten av krigsmateriel under år 2006. Därtill beskrivs det samarbete som pågår inom EU och i andra internationella forum om frågor rörande strategisk exportkontroll av såväl krigsmateriel som produkter med dubbla användningsområden.

Utskottet

Motiv rörande export av krigsmateriel

Motioner

Miljöpartiet förespråkar i kommittémotion *U9 yrkande 6* och i partimotion *U253 yrkande 8* en avveckling av svensk vapenexport. I den förstnämnda motionen föreslås i *yrkande 7* att allt svenskt officiellt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.

Utskottets överväganden

Krigsmaterielexporten är nödvändig för att vårt land ska kunna bevara kompetens och utvecklings- och produktionskapacitet på det försvarsindustriella området och upprätthålla en hög försvarsteknologisk nivå. Detta är en förutsättning för en trovärdig militär alliansfrihet. Exporten får emellertid inte ha destabiliserande verkan i vår omvärld. Den får endast äga rum om det finns säkerhets- och försvarspolitiska skäl för den, och den får inte strida mot Sveriges utrikespolitik. Här bör också framhållas Sveriges möjligheter att bidra till internationell fred och säkerhet genom effektiv medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet. Att bästa tänkbara materiel då finns att tillgå ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt genomförande av sådana viktiga uppdrag.

Sverige för en i jämförelse med andra länder restriktiv politik när det gäller export av krigsmateriel. Detta framhöll också ISP:s generaldirektör när han den 17 april 2007 höll en föredragning i utskottet. Exportkontrollen av krigsmateriel och andra strategiska produkter är grundlig. I enlighet med lagen (1992:1300) om krigsmateriel och de riktlinjer som regeringen lagt fast och som godkänts av riksdagen prövas varje exportaffär innan ett utförseltillstånd utfärdas. Riktlinjerna anger att en balans måste finnas vid varje exporttillfälle mellan Sveriges säkerhets-, försvars- och utrikespolitiska intressen.

Exportkontrollen är underkastad full parlamentarisk insyn genom Exportkontrollrådet, som består av representanter för samtliga riksdagspartier. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) fattar beslut i krigsmaterielärenden. Om ett ärende har principiell betydelse eller annars är av särskild vikt ska det överlämnas till regeringen för prövning.

Utskottet anser att öppenhet och transparens är viktigt för att få stöd och förtroende hos svenska folket för krigsmaterielexport. Därför välkomnar utskottet att regeringen utökat redovisningen i årets skrivelse om strategisk exportkontroll och krigsmaterielexport. Den utökade informationen avser fem områden: exporten av små och lätta vapen, exporten av bärbara luftvärnssystem (s.k. manpads), leasing, upplåtelse av tillverkningsrätt utanför

Sverige och samarbetsavtal med utländska företag samt produkter med dubbla användningsområden liksom statistiska uppgifter om förhandsbesked och förfrågningar.

Utskottet konstaterar att det av regeringens skrivelse framgår att den svenska exporten av krigsmateriel har bytt karaktär. Exporten av krigsmateriel för strid, alltså materiel med förstörelsebringande verkan, har minskat avsevärt. I stället har den andel av exporten som gäller kategorin övrig krigsmateriel ökat mycket kraftigt, t.ex. övervaknings- och radarsystem. Den sistnämnda kategorin utgjorde förra året 72 % av den totala exporten. Av den totala svenska krigsmaterielexporten går drygt 75 % till andra västliga industriländer.

När det gäller motionsförslaget om att *avskaffa det svenska statliga exportstödet* till krigsmateriel hänvisar utskottet till sitt ställningstagande i betänkande 2005/06:UU12. Utskottet framhöll där att krigsmaterielexporten bidrar till att långsiktigt säkerställa en teknologisk och industriell bas för nyutveckling men också till att vidmakthålla och utveckla befintliga materielsystem. Exporten är också en viktig förutsättning för att stärka den inhemska industrins internationella konkurrenskraft. Det finns även ett värde i att kundbasen för materiel som används i Försvarsmakten breddas, varigenom möjligheter uppstår att dela kostnader för vidareutveckling, samordna utbildning och underhåll samt utbyta erfarenheter om materiels användning. Utskottet noterar att det i skrivelsen framhålls att Försvarsberedningen understrukt vikten av aktiva exportstödande åtgärder från regeringens sida.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U9 (mp) yrkandena 6 och 7* samt *U253 (mp) yrkande 8*.

Regler för handel med krigsmateriel

Internationellt samarbete – Förenta nationerna

Motioner

Vänsterpartiet föreslår i partimotion *Sf222 yrkande 2* ett svenskt initiativ i FN om att anordna en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner beträffande vapenexport och vapenhandel. I kommittémotion *U293 yrkande 1* förespråkar partiet stöd till en global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges av ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, Arms Trade Treaty.

Vänsterpartiet anser enligt kommittémotion *U299 yrkandena 1–3* att Sverige ska anta den av FN antagna definitionen av klustervapen och förbjuda produktion, handel och användning av sådana vapen. Sverige bör enligt partiet också verka för ett internationellt förbud mot produktion, handel och användning av klustervapen.

I den enskilda motionen *Fö233 (fp) yrkande 2* förespråkas agerande för ett internationellt förbud mot klusterbomber.

Utskottets överväganden

Till följd av ett brittiskt förslag beslutade EU 2005 att verka för att FN skulle utarbeta ett *globalt, juridiskt bindande fördrag om kontroll av vapenhandel* (Arms Trade Treaty, ATT). Tanken är att alla överföringar av vapen (import, export och transitering) ska kontrolleras och ett internationellt regelsystem utarbetas med gemensamma kriterier och överenskomna principer. EU har lämnat ett starkt stöd till initiativet om ett Arms Trade Treaty, bl.a. genom rådsslutsatser i GAERC i oktober 2005 och december 2006.

FN:s generalförsamling antog hösten 2006 en resolution om ett globalt och rättsligt bindande fördrag om kontroll av vapenhandel. Resolutionen innebär att generalsekreteraren under tiden fram till nästa möte med generalförsamlingen ska konsultera medlemsstaternas regeringar för att inhämta deras synpunkter i fråga om genomförbarhet, räckvidd och parametrar för ett eventuellt framtida fördrag om kontroll av vapenhandel. Generalsekreteraren har ställt en sådan förfrågan till medlemsstaterna. Efter att svaren på denna förfrågan inkommit ska, enligt generalförsamlingens resolution, en expertgrupp tillsättas och granska frågan samt utarbeta slutsatser.

Sveriges regering har den 30 april 2007 redovisat sina synpunkter till generalsekreteraren och därvid uttryckt förhoppningen att de svenska synpunkterna på ett effektivt sätt ska bidra till inledande diskussioner om ett vittomfattande och rättsligt bindande instrument avseende import, export och överföring av konventionella vapen.

Sverige och samtliga övriga EU-medlemsstater stöder förslaget om ett internationellt vapenhandelsavtal och arbetar aktivt för att ett avtal ska komma till stånd. Utskottet noterar att det i skrivelse 2006/07:114 anges att en av de prioriterade uppgifterna för rådsarbetsgruppen Coarm (Council Working Party on Conventional Arms Exports) under 2007 är att fortsätta verka för att förhandlingar påbörjas om ett globalt fördrag om kontroll av vapenhandel.

Frågan om ett *internationellt förbud mot klustervapen* behandlas i två motio-
ner.

Det finns ingen allmänt accepterad definition av begreppet klusterbomber. Vad som i princip oftast avses är en bomb- eller raketkapsel som avfyras, släpps eller på annat sätt avlossas mot ett mål. Kapseln innehåller ett antal mindre stridsdelar, även kallade substridsdelar. När bomb- eller raketkapseln har avfyrats öppnar den sig på en förutbestämd höjd och sprider ut substridsdelarna. Dessa sprids, beroende på faktorer som höjd och fart, och kommer därmed att kunna verka över ett större område än vad en enskild ”vanlig” bomb skulle kunna göra.

Om inte substridsdelen sprängs vid mötet med marken finns det risk för att den får samma verkan som en mina, något som medfört förödande konsekvenser för många civila i konfliktområden på olika håll i världen.

Den tredje översynskonferensen om 1980 års vapenkonvention (Convention on Certain Conventional Weapons, CCW) ägde rum i slutet av 2006. Utskottet konstaterar att Sverige där var aktivt i frågan om en reglering av klustervapen och agerade i syfte att få till stånd förhandlingar med ett juridiskt bindande dokument som slutmål. Tillsammans med 24 andra länder redovisade Sverige under konferensen sin syn på vad en framtida reglering skulle kunna innehålla. Konferensen utmynnade i beslut om arbetet med klusterfrågor inom FN:s konvention om konventionella vapen (CCW) nästa år. Som ett parallellt spår har en diskussion inletts utanför CCW, vilken fått benämningen Osloprocessen.

Oslodeklarationen undertecknades 2007 av 46 stater, däribland Sverige. I deklarationen ställer sig signatärerna bakom ambitionen att före utgången av 2008 sluta ett internationellt avtal om att förbjuda användning, produktion, överlåtande och lagring av klusterammunition som förorsakar oacceptabla civila skador. Utskottet vill framhålla vikten av att Sverige fortsätter att vara pådrivande för att få till stånd ett internationellt förbud rörande klustervapen i enlighet med Oslodeklarationen. I avvaktan på det arbete som påbörjats är utskottet inte berett att nu förorda någon svensk reglering i frågan.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U293 (v) yrkande 1*, *U299 (v) yrkandena 1–3*, *Fö233 (fp) yrkande 2* och *Sf222 (v) yrkande 2*.

Internationellt samarbete – Europeiska unionen

Motioner

Vänsterpartiet förespråkar i kommittémotion *U7 yrkande 7* att Sverige i EU ska verka för ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel.

Sverige bör enligt *Vänsterpartiet* i kommittémotion *U223 yrkandena 1 och 2* inte exportera krigsmateriel till Kina. Inom EU bör Sverige verka för att embargot mot export av krigsmateriel till Kina behålls.

Miljöpartiet efterlyser i kommittémotion *U9 yrkande 8* svenskt agerande för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod. Sverige bör enligt *yrkande 9* lämna EU:s försvarsbyrå.

Utskottets överväganden

I EU finns en politiskt bindande *uppförandekod för exporten av krigsmateriel* från unionen. Under 2005 reviderades och förtydligades koden på ett flertal viktiga punkter och stärktes därmed. Koden ger medlemsländerna vägledning för en mer konvergent tillämpning av deras nationella lagstift-

ning inom området. För export av produkter med dubbla användningsområden gäller sedan 2000 en gemensam europeisk lagstiftning i samtliga EU-länder. Enligt regeringen betyder detta sammantaget att exportkontrollen för EU som helhet kraftigt förstärkts och gått i en mer restriktiv riktning.

I en motion begärs svenskt agerande för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod för vapenexport. Utskottet konstaterar att varje medlemsland enligt EG-fördragets artikel 296 får vidta åtgärder som det anser nödvändiga för att skydda sina väsentliga säkerhetsintressen i fråga om tillverkning av eller handel med vapen, ammunition och krigsmateriel. Med stöd av artikeln har EU:s medlemsländer antagit nationella regler när det gäller krigsmaterielexport. Samtidigt finns, som nämnts, den politiskt bindande uppförandekoden som innebär att länderna i viss utsträckning samordnar sin exportpolitik.

Koden innehåller gemensamma kriterier för export av krigsmateriel. Dessa ska tillämpas vid den nationella prövningen av exportansökningar. Kriterierna utgör en form av minimireglering och medlemsländerna kan ha egna, striktare, riktlinjer.

Uppförandekoden är indelad i två delar. Den första delen innehåller åtta kriterier som vart och ett ska beaktas innan ett beslut tas om att tillåta vapenexport till ett land. Kriterierna avser

- situationen i mottagarlandet (kriterierna 2, 3, 7 och 8),
- situationen i mottagarlandets region (kriterierna 4),
- avsändarlandets och mottagarlandets internationella åtaganden (kriterierna 1, 5 och 6).

Till kriterierna utarbetas tillämpningsbestämmelser. Hittills har tillämpningsbestämmelser tagits fram för kriterierna 2–4, 7 och 8 (innehållet i samtliga kriterier redovisas i regeringens skrivelse). För närvarande utarbetar rådsarbetsgruppen Coarm tillämpningsbestämmelser för kriterierna 1, 5 och 6. Enligt gällande arbetsplan är avsikten att detta arbete ska slutföras sommaren 2007.

Som komplement till EU:s uppförandekod finns en användarguide till ledning för tillståndsmyndigheterna i medlemsstaterna. Där sammanfattas riktlinjerna för genomförandet av kodens tillämpningsbestämmelser. Användarguiden uppdateras regelbundet och då förs fastslagna tillämpningsbestämmelser in där. Den senaste uppdateringen gjordes i december 2006.

EU-samarbetet har hittills inte innefattat *följdleveranser*. Med anledning av en motion om att Sverige i EU ska verka för ökad restriktivitet när det gäller sådana konstaterar utskottet att andra frågor hittills stått i förgrunden i EU-samarbetet.

Som framgått höll ISP:s generaldirektör en föredragning i utskottet den 17 april 2007. Beträffande EU-samarbetet rörande vapenexport framhöll han att detta syftar till att utveckla en gemensam syn på vapenexportfrågor. Här har uppförandekoden och de riktlinjer som är knutna till denna en viktig roll.

Av skrivelsen framgår att en årlig rapport tas fram om genomförande och förbättringsbehov när det gäller EU:s uppförandekod. Enligt regeringen visar de årliga rapporterna att uppförandekoden har lett till viktiga förändringar såväl i medlemsländernas nationella regelverk som i deras exportpolitik. Utskottet menar att EU-samarbetet rörande exportkontroll av krigsmateriel kan beskrivas som en fortlöpande process och utesluter inte att i ett senare skede frågor om följdleveranser kan komma att aktualiseras där.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att EU:s samordnade verksamhet för information och tekniskt bistånd på exportkontrollområdet, s.k. outreach, syftar till att stärka det internationella exportkontrollsystemet också utanför unionen genom att höja förståelsen för behovet av exportkontroll och de krav denna ställer. Syftet med outreach-verksamheten är att stimulera andra länder att utveckla liknande system för exportkontroll. Verksamheten riktas främst mot länder och regioner som för närvarande inte deltar aktivt i den verksamheten inom de multilaterala exportkontrollregimerna.

I en motion föreslås att Sverige ska lämna *Europeiska försvarsbyrån* (EDA, European Defence Agency). EU antog i december 2003 en säkerhetsstrategi där unionens utrikes- och säkerhetspolitiska inriktningar och prioriteringar beskrivs. Som ett led i utvecklingen mot en krishanteringsförmåga och en gemensam försvarsmaterielpolitik inrättades 2004 ett särskilt organ, Europeiska försvarsbyrån. Regeringen har beslutat att Sverige ska delta i försvarsbyrån, som har följande huvuduppgifter:

- Utveckla en gemensam försvarsförmåga avseende krishantering.
- Stödja och utveckla europeiskt försvarsmaterielsamarbete.
- Stärka den europeiska försvarsteknologiska och industriella basen med syfte att skapa en internationellt konkurrenskraftig europeisk marknad för försvarsmateriel.
- Förbättra effektiviteten inom europeisk försvarsforskning och teknologi.

Utrikesutskottet anser att Europeiska försvarsbyrån på sikt bör kunna bidra till en mer sammanhållen struktur för försvarssamarbetet inom EU, och därmed till en stärkt europeisk förmåga att genomföra krishanteringsinsatser.

EU:s vapenembargo mot Kina, som tas upp i en motion, infördes mot bakgrund av händelserna på Himmelska fridens torg 1989. Embargot är inte heltäckande och definierar inte vilken typ av krigsmateriel som omfattas. Sverige har valt att tillämpa embargot strikt och tillåter inte någon krigsmaterielexport till Kina. Av och till under de senaste åren har diskussioner

förts om ett hävande av embargot. Detta skedde senast i december 2006 då rådet för yttre förbindelser (GAERC) hade överläggningar i frågan. Liksom vid tidigare diskussioner konstaterades att ingen enighet inom unionen för ett hävande av embargot fanns. Sverige var ett av de länder som ansåg att förutsättningar för ett hävande inte förelåg.

Detta ställningstagande från regeringen överensstämmer med utskottets uppfattning. I sammanhanget vill utskottet framhålla att Sverige i förberedelserna för förhandlingar om ett reviderat partnerskaps- och samarbetsavtal mellan EU och Kina betonat vikten av att grundprinciper om bl.a. mänskliga rättigheter samt nedrustning och icke-spridning återspeglas i avtalet.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U7 (v) yrkande 7, U9 (mp) yrkandena 8 och 9* samt *U223 (v) yrkandena 1 och 2*.

Det svenska regelsystemet – ändringar och information

Motioner

Socialdemokraterna påtalar i kommittémotion *U8 (s)* behovet av en ny lagstiftning för export och import av krigsmateriel.

Vänsterpartiet begär i kommittémotion *U7 (v) yrkandena 3–5* tillsättande av en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten. Utredningen bör uppdras att utveckla exportrestriktionerna så att krigsmateriel inte längre kan exporteras till krigförande länder, internationella konflikthärdar och stater där brott mot de mänskliga rättigheterna begås. I uppdraget bör också ingå att, i stället för att poängtera näringspolitiska aspekter, betona vikten av en restriktiv krigsmaterielexport, MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter. Frågan om ett demokratikriterium avseende krigsmaterielexport bör även ingå i utredningsuppdraget.

Bestämmelserna om följdleveranser med anknytning till svensk krigsmaterielexport bör enligt motionens *yrkande 6* bli mer restriktiva och en tidsgräns måste sättas för hur länge dessa kan pågå utan förnyad prövning. I motionen (*yrkandena 8 respektive 9*) föreslår Vänsterpartiet att ett regelverk utarbetas för svensk import respektive uthyrning av krigsmateriel till andra stater. Regeringen bör i sin årliga skrivelse till riksdagen om strategisk exportkontroll redovisa den svenska krigsmaterielimporten och uthyrningen av krigsmateriel (*yrkande 10*).

Miljöpartiet föreslår i kommittémotion *U9 (mp) yrkande 10* anordnande av en årlig utfrågning med Exportkontrollrådet och ISP.

Utskottets överväganden

I motioner påtalas behovet av en *ny lagstiftning för export och import av krigsmateriel* respektive utarbetande av ett *regelverk för Sveriges import av respektive uthyrning av krigsmateriel* till andra stater. Motionsförslag har också lagts fram om *tillsättande av en ny utredning om krigsmateriel-export*.

Utskottet konstaterar att den socialdemokratiska regeringen i juli 2003 beslutade om direktiv för en översyn av krigsmateriellagstiftningen (dir. 2003:80). Krigsmaterielutredningens förslag presenterades i september 2005 i betänkandet KRUT – Reformerat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9). Något förslag till ny lagstiftning på området eller lagrådsremiss presenterades inte av den socialdemokratiska regeringen före riksdagsvalet 2006.

Efter regeringsskiftet pågår nu i Regeringskansliet en beredningsprocess rörande bl.a. utredningsförslaget från 2005. Utskottet konstaterar att utredningsförslagen bl.a. innefattade regelverk för import av och uthyrning/leasing av krigsmateriel. Utskottet anser att resultatet av det pågående beredningsarbetet bör avvaktas.

Frågan om svenska *regler för följdleveranser* tas upp i en motion.

I den proposition (1991/92:174) som ligger till grund för nuvarande krigsmateriellagstiftning konstaterades att det är angeläget att köparna har goda garantier för att kunna erhålla reservdelar och ammunition till inköpt materiel. Denna uppfattning stöddes av riksdagen (rskr. 1992/93:61). Utrikesutskottet anförde följande vid sin behandling av propositionen i betänkande 1992/93:UU1:

Utskottet delar den principiella syn som kommer till uttryck i såväl 1971 års riktlinjer som i propositionen, dvs. att köparna av svensk krigsmateriel måste ha goda garantier för att få reservdelar eller ammunition till inköpt materiel.

[...]

Det bör i sammanhanget noteras att följdleveranser endast aktualiseras till stater till vilka utförelsetillstånd tidigare givits och vilka därmed blivit föremål för en grannlaga helhetsbedömning enligt riktlinjerna, exempelvis vad avser faktorer som involvering i internationell konflikt, inre väpnade oroligheter och respekt för mänskliga rättigheter. Det faktum att en noggrann helhetsbedömning alltid föregår beslut om leveranser minskar givetvis sannolikheten för att följdleveranser till ett krigförande land aktualiseras.

Det är väsentligt att också i detta sammanhang understryka att de nu gällande och de föreslagna riktlinjerna för följdleveranser inte innebär någon given rätt för en köpare att erhålla följdleveranser, utan varje ärende behandlas för sig vid regeringens avgörande. Om omständigheterna så motiverar, finns således möjligheter för regeringen att i det enskilda fallet frånga de generella riktlinjerna.

Det bör också nämnas att de ovillkorliga hindren alltid gäller.

Utskottet bedömde i betänkande 1992/93:UU1 att, i förhållande till vad som då gällde, någon ytterligare skärpning inte var påkallad vad avsåg riktlinjerna för leveranser av reservdelar, ammunition och andra följdleveranser. (Anm. De ”ovillkorliga hinder” som nämns i citatet avser beslut av FN:s säkerhetsråd, internationella överenskommelser som Sverige biträtt, exempelvis EU-sanktioner, samt exportstopp som påbjuds enligt de folkrättsliga reglerna om export från neutral stat under krig.)

Utrikesutskottet konstaterar att i den pågående beredningen i Regeringskansliet av förslagen från Krigsmaterielutredningen (se ovan) ingår även att överväga förslagen från Följdleveransutredningen (SOU 1999:38) om regler för följdleveranser. Utskottet anser att resultatet av beredningsarbetet ska avvaktas.

Två av motionsförslagen som behandlas i detta avsnitt avser *ökad öppenhet rörande Sveriges handel med krigsmateriel*. Beträffande förslaget om att det i den årliga exportkontrollskrivelsen ska redovisas import respektive uthyrning av krigsmateriel konstaterar utskottet att årets skrivelse utökats med ett avsnitt om leasing. Krigsmaterielutredningen, som enligt vad som redovisats ovan är föremål för beredning i Regeringskansliet, lade fram förslag om reglering av införsel av försvarsmateriel.

Med anledning av förslaget om en *årlig utfrågning med ISP och Exportkontrollrådet* vill utskottet framhålla att inspektionen redan i dag bedriver en rad utåtriktade aktiviteter som bl.a. innefattar information till allmänheten om verksamheten och gällande regelverk. Myndigheten tillhandahåller information i en rad multilaterala samarbeten och tar fram underlag för regeringens årliga skrivelse om strategisk exportkontroll samt avlämnar i likhet med övriga myndigheter en årsredovisning. Vad gäller ledamöterna i Exportkontrollrådet, som kommer från samtliga riksdagspartier, står det dessa fritt att, utifrån iakttagande av gällande sekretessregler, exempelvis medverka i olika former av utåtriktade arrangemang för att belysa och diskutera bl.a. rådets verksamhet.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U7 (v) yrkandena 3–6 och 8–10, U8 (s) samt U9 (mp) yrkande 10*.

Handel med krigsmateriel – svensk utrikespolitik och politiken för global utveckling

Motioner

Vänsterpartiet förespråkar i partimotion *Sf222 (v) yrkande 1* ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.

Sverige bör enligt kommittémotion *U257 (v) yrkande 7* avbryta sin krigsmaterielexport till länder som för ett folkrättsvidrigt krig och bryter mot mänskliga rättigheter i Irak. Motsvarande förslag framläggs i kommittémotion *U7 (v) yrkande 1*.

Enligt den sistnämnda motionen (*yrkade 2*) bör i det svenska regelverket för krigsmaterielexport klart anges att målen och principerna för den svenska utrikespolitiken består i att Sverige ska värna om folkrätt och mänskliga rättigheter.

Miljöpartiet anser enligt kommittémotion *U9 (mp) yrkandena 1 och 2* att ett förbud bör införas mot export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer och till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna. I *yrkande 3* betonas att riksdagens riktlinjer ska gälla lika för alla stater. Fattigdomsbekämpning ska enligt *yrkandena 4 och 5* vägas in i beslut om vapenexport och regeringen bör i den årliga skrivelsen om exportkontroll ange hur målen för den svenska politiken för global utveckling påverkats och följs upp. I partimotion *U253 (mp) yrkande 9* förespråkar Miljöpartiet ett omedelbart stopp för all vapenexport till länder där det råder svält.

I den enskilda motionen *U219 (s)* begärs att det i de svenska riktlinjerna om handel med krigsmateriel tydligt anges att grundläggande utrikespolitiska målsättningar för Sverige är att verka för global nedrustning och internationell fred och säkerhet.

I den enskilda motionen *U287 (kd) yrkande 2* framhålls att vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland snarast måste upphöra.

Utskottets överväganden

Utskottet behandlar i detta avsnitt en rad motioner som tar upp frågor om överensstämmelse mellan å ena sidan svensk export av krigsmateriel och å den andra svensk utrikespolitik respektive politiken för global utveckling. Här ingår motioner om exportens förenlighet med främjande av demokrati, folkrätt och mänskliga rättigheter.

I regeringens utrikesdeklaration, som presenterades i kammaren den 14 februari 2007, fastslogs att följande grundstenar i Sveriges relationer med omvärlden består trots ett fundamentalt nytt skede i utrikes- och säkerhetspolitiken sedan början av 1990-talet liksom ett nytt skede i den vidare globala utvecklingen. Utrikesministern anförde:

Sveriges utrikespolitik ska medverka till frihet, fred och försoning såväl i vår egen som i andra delar av världen. Den förs med tydlig utgångspunkt i de värderingar som bär upp vårt eget samhälle och i de intressen som är våra.

Vikten av att främja demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling genomsyrar den svenska utrikespolitiken.

Utvecklingen och utformningen av vår utrikes- och säkerhetspolitik måste fortsatt ske i brett nationellt samförstånd. Sverige är militärt alliansfritt. Vårt lands framtida säkerhet bygger på gemenskap och samverkan med andra länder.

Utskottet kan inte ställa sig bakom motionsförslagen om att *mål och principer för svensk utrikespolitik ska anges i regelverket för krigsmaterielexport*. Uppgifter om detta kan inhämtas på annat håll, exempelvis via Utrikesdepartementets hemsida, som bl.a. innehåller länkar till regeringens utrikesdeklaration och till andra viktigare dokument och ställningstaganden rörande utrikespolitiken.

Riksdagens beslut 2003 om en svensk politik för global utveckling lade grunden för en samstämmig politik för en rättvis och hållbar global utveckling. Utgångspunkten är att nationella politiska beslut har globala återverkningar och att alla politikområden kan bidra till arbetet med att bekämpa fattigdom. Utskottet konstaterar att några motionsförslag har bäring på *politiken för global utveckling och samstämmigheten med politiken rörande handel med krigsmateriel*.

Två perspektiv ska vara vägledande vid prioriteringar och utformning av politiken för global utveckling: ett rättighetsperspektiv och de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att människors rättigheter ska utgöra grund för de åtgärder som vidtas för en rättvis och hållbar utveckling. Det innebär också att fattiga kvinnors, mäns och barns behov, intressen och förutsättningar ska vara utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

Ett antal huvuddrag ska genomsyra politiken, både vad gäller åtgärder och stöd i enskilda länder och den politik som förs på global nivå. De grundläggande värdena är demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män. Hållbar utveckling omfattar hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet. Politiken ska därutöver inriktas på två övriga huvuddrag där nya krav ställs på helhetssyn och samverkan, nämligen konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter.

Utskottet har i en rad sammanhang, däribland i förra årets betänkande om svensk exportkontroll (bet. 2005/06:UU12), betonat vikten av samstämmighet i politiken. Där framhöll utskottet att kraven på samstämmighet självfallet även gäller för den svenska krigsmaterielexporten. Utskottet underströk att huvuddragen tillsammans med perspektiven och målen för den svenska politiken för global utveckling måste genomsyra den svenska krigsmaterielproduktionen och exporten.

I det nämnda betänkandet förutsatte utskottet – dock utan att göra ett formellt tillkännagivande – att regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten skulle innehålla en bedömning av i vilken grad denna stämmer överens med de överordnade målen när det gäller samstämmighet mellan

olika politikområden i politiken för global utveckling. Utskottet konstaterar att någon mer sammanhållen bedömning av detta slag inte görs i den nu aktuella skrivelsen.

Skrivelse 2006/07:114 innehåller däremot information av intresse vid en bedömning av samstämmighet i utvecklingspolitiken. Exempel på detta är arbetet med att nå ökad samstämmighet mellan de olika kriterierna – som avser flera olika politikområden – i EU:s uppförandekod liksom ökad samstämmighet i medlemsstaternas tolkning av kriterierna. Andra exempel är den information som lämnas i skrivelsen om åtgärder mot korruption inom internationell handel med vapen och mot spridning av små och lätta vapen.

Motionsförslagen om samstämmighet i utvecklingspolitiken och om kriterier avseende folkrätt, mänskliga rättigheter och demokrati föranleder utskottet att upprepa sin tidigare framförda uppfattning att det är viktigt att den svenska krigsmaterielexporten genomsyras av de mål, perspektiv och huvuddrag som gäller för den svenska politiken för global utveckling. Senast i förra årets exportkontrollbetänkande (bet. 2005/06:UU12) underströk utskottet att demokrati och god samhällsstyrning, respekt för de mänskliga rättigheterna och jämställdhet mellan kvinnor och män (de s.k. grundläggande värdena) utgör tre av åtta grundläggande huvuddrag i politiken för global utveckling.

De svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel – som uttolkas med brett parlamentariskt stöd och är vägledande för ISP vid prövningen av tillståndsärenden – har två övergripande *kriterier för när utförseltillstånd kan lämnas*. Med anledning av motionsförslag om att avbryta krigsmaterielexport respektive att behandla alla länder lika anför utskottet följande.

Utförseltillstånd kan lämnas dels om utlandssamverkan behövs för att tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels om samverkan inte står i strid med principerna och målen för Sveriges utrikespolitik. En totalbedömning ska göras av alla för ärendet betydelsefulla omständigheter med utgångspunkt från de nyss angivna grundläggande principerna. Utskottet anser att sannolikheten är liten för att tillstånd ska beviljas för krigsmaterielexport till diktaturer.

Utskottet noterade i betänkande 2005/06:UU12 att Krigsmaterielutredningen lagt fram förslag om att de svenska riktlinjerna för krigsmateriel, efter förebild från EU:s uppförandekod, skulle ”kompletteras med ett kriterium som anger att tillstånd inte bör medges om det finns en uppenbar risk att exporten eller samarbetet allvarligt skulle hindra en hållbar utveckling i mottagarlandet”. Utskottet framhöll i det nämnda betänkandet sin positiva syn på utredningsförslaget men ville i övrigt inte föregripa pågående beredningsarbete i Regeringskansliet.

Frågan om *stopp för vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland*, som tas upp i en motion, har också tidigare varit föremål för utskottets överväganden. Utskottet konstaterar att det i dag inte finns någon lagstiftning som reglerar import av krigsmateriel. Den svenska importen av försvarsmateriel från Vitryssland styrs av det svenska försvarets behov, mål och tilldelade medel. Det bör i sammanhanget framhållas att Sverige inte köper vapen från ett land som är föremål för sanktioner genom beslut i exempelvis FN eller EU och som innebär handelsrestriktioner. Några sådana sanktioner är i dag inte riktade mot Vitryssland.

Vad gäller export av krigsmateriel från Sverige till Vitryssland kan utskottet utifrån den redovisning som görs i skrivelsen konstatera att någon sådan inte förekom under åren 2004–2006. Utskottet noterar också att det av redovisningen av svensk export 2006 av små och lätta vapen framgår att någon export av sådana vapen till Vitryssland inte ägt rum.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *Sf222 (v) yrkande 1*, *U7 (v) yrkandena 1 och 2*, *U9 (mp) yrkandena 1–5*, *U219 (s)*, *U253 (mp) yrkande 9*, *U257 (v) yrkande 7* och *U287 (kd) yrkande 2*.

Små och lätta vapen

Motioner

Vänsterpartiet förespråkar i kommittémotion *U293 (v) yrkande 2*, svensk ratifikation av FN:s s.k. eldvapenprotokoll. Särskilda avgifter bör enligt *yrkandena 4 och 5* tas ut för överföring av lätta vapen till och från Sverige. Regeringen bör återkomma med förslag på hur de medel som tillkommer via dessa avgifter ska förvaltas och fördelas. Vikten av att särskilda villkor iakttas och öppenhet råder beträffande import och export av lätta vapen understryks i *yrkande 6*.

I den enskilda motionen *U276 (kd)* förespråkas insatser för att minska spridningen av lätta vapen.

Utskottets överväganden

Begreppet små och lätta vapen omfattar i princip handeldvapen, som bärs och avfyras av en person, och lätta vapen som är avsedda att bäras och användas av upp till tre personer. Exempel på den förra kategorin är pistoler och automatkarbiner, exempel på den senare är tunga kulsprutor, granatgevär och bärbara luftvärnsmissiler. Någon vedertagen och allmänt erkänd definition av begreppet har inte kunnat fastställas.

Ökad öppenhet vad gäller import och export av lätta vapen begärs i en motion. Utskottet välkomnar att regeringen i årets exportkontrollskrivelse lämnat utökad information på flera områden, däribland om små och lätta vapen. I skrivelsen redovisas exporten av små och lätta vapen enligt definitionen i FN:s vapenregister.

Med anledning av motionsförslaget om svensk *ratifikation av FN:s vapenprotokoll* anför utskottet följande.

FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och två tilläggsprotokoll, ett om människohandel och ett om människosmuggling, antogs av generalförsamlingen 2000. Ett tredje tilläggsprotokoll till konventionen, det s.k. vapenprotokollet, antogs av generalförsamlingen 2001 genom resolution 55/255. Riksdagen har godkänt konventionen och de båda förstnämnda protokollen.

Frågan om vilka författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga för att Sverige ska uppfylla bestämmelserna i det tredje av de ovannämnda protokollen, vapenprotokollet, har utretts inom Justitiedepartementet (Ju2003/10202/P). I en promemoria från departementet anføres sammanfattningsvis följande.

En jämförelse mellan protokollet och den svenska vapenlagstiftningen ger vid handen att svensk rätt i stora delar uppfyller protokollets krav. Det är egentligen bara i en större fråga svensk rätt saknar regler, och den gäller märkning av skjutvapen. För att leva upp till protokollet i den delen behövs regler om märkning av skjutvapen bl.a. vid tillverkning och import. Vidare behövs bestämmelser om bevarande av uppgifter om märkning samt regler rörande kriminalisering av åtgärder hänförliga till reglerna om märkning. Eftersom vapenprotokollet är ett s.k. blandat avtal kräver emellertid ett genomförande av protokollet åtgärder inte bara på nationell nivå utan också på EU-nivå.

EU har undertecknat vapenprotokollet och tillkännagett att unionen har för avsikt att ratificera detta. Flera bestämmelser i protokollet, bl.a. de om märkning, faller under gemenskapsrätten. Sverige kan som EU-medlemsstat inte på egen hand genomföra protokollet i svensk rätt. Ett genomförande måste ske i nära samarbete med EU. Det första steget för svenskt vidkommande bör bli att avvakta att de bestämmelser i vapenprotokollet som faller under gemenskapsrätten inarbetas i EG-rätten i form av ändringar i EG:s vapendirektiv. Först därefter blir det aktuellt med ändringar i svenska författningar. Utskottet har inhämtat från Utrikesdepartementet att man avvaktar det arbete som pågår inom EU på området.

Insatser mot spridningen av lätta vapen efterlyses i en motion. Utskottet vill här peka på den redogörelse som återfinns i skrivelsen av arbetet mot spridning av små och lätta vapen. Där framgår att det i olika internatio-

nella forum såsom FN, OSSE och EU m.fl. pågår arbete för att förebygga och bekämpa destabiliserande anhopningar och okontrollerad spridning av små och lätta vapen.

FN:s arbete med små och lätta vapen syftar bl.a. till att öka medvetenheten om den destabiliserande verkan som dessa vapen har i konfliktregioner. Icke-spridning är också angeläget för att förhindra brottslighet och terrorism. FN antog 2001 ett handlingsprogram för att bekämpa illegal handel med lätta vapen, vilket utskottet redovisat i tidigare betänkanden. Enligt handlingsprogrammet hölls år 2006 en översynskonferens i New York. Nästa möte av detta slag äger rum 2008.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) antog 2000 ett dokument om lätta vapen som avser kontroll av tillverkning och export samt regler för märkning, registerhållning, spårning och informationsutbyte, säker förvaring samt överskottsmateriel. Detta är den i dag mest heltäckande och långtgående internationella överenskommelsen om små och lätta vapen. I december 2006 fattades vid OSSE:s årliga utrikesministermöte beslut om att förhindra spridning av små och lätta vapen som transporteras med flyg. Som ett steg i detta arbete har därefter ett möte hållits om informationsutbyte mellan OSSE:s deltagarstater, samarbete med privata flygtransportbolag samt utarbetandet av en handbok.

EU:s program för att förebygga och bekämpa olaglig handel med konventionella vapen antogs 1997 och reviderades 2002. En EU-strategi med en handlingsplan för att bekämpa destabiliserande anhopning och spridning av små och lätta vapen (SALW) antogs av Europeiska rådet i december 2005. Inom den multilaterala exportkontrollregim som benämns Wassenaararrangemanget finns rapporteringsskyldighet rörande handel med dessa vapen.

Utskottet anser att hotet från en okontrollerad spridning av små och lätta vapen måste tas på stort allvar. Därför är insatser för att förhindra spridningen av sådana vapen av stor vikt i det konfliktförebyggande och fredsbyggande arbetet. Utskottet välkomnar att regeringen i internationella forum verkar pådrivande för åtgärder mot spridningen av små och lätta vapen. Till de frågor som regeringen särskilt har drivit hör bl.a. internationellt samarbete om märkning och spårning av lätta vapen och kravet på slutanvändarintyg för att tillåta export. Utskottet noterar att Sverige genom Utrikesdepartementet och Sida lämnar stöd till projekt avseende insamling och förstöring av lätta vapen, kapacitetsuppbyggnad för lagstiftning, gränskontroll m.m.

Vad gäller motionsförslaget om *särskilda avgifter för överföring av lätta vapen till och från Sverige* konstaterar utskottet att ISP finansieras med avgifter som tas ut av de företag som tillverkar krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden. Ett direkt samband mellan myndighetens verksamhet och företagets betalningar har undvikits genom att

avgifterna inbetalas till staten och inte till myndigheten. ISP:s löpande verksamhet anslagsfinansieras på sedvanligt sätt och kostnadstäckning uppnås genom utdebitering till företagen årsvis i efterskott.

Förslag från 2006 om ett ändrat avgiftssystem för finansiering av ISP:s verksamhet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utskottet anser att resultatet av beredningsarbetet bör avvaktas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna *U276 (kd)* och *U293 (v)* yrkandena 2 och 4–6.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avveckling av svensk vapenexport, punkt 1 (mp)

av Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U9 yrkande 6 och 2006/07:U253 yrkande 8.

Ställningstagande

Sverige bör i överensstämmelse med FN:s målsättning om allmän och total militär avrustning inte exportera vapen och då i synnerhet inte till länder där människorna svälter. Sverige bör avveckla sin krigsmaterielexport.

2. Avveckling av exportstöd till krigsmateriel, punkt 2 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U9 yrkande 7.

Ställningstagande

Det är angeläget att minska den internationella vapenhandeln. Därför måste Sveriges offentliga exportstöd till krigsmateriel avskaffas. I stället bör Sverige öka satsningarna på en hållbar och demokratisk utveckling samt skapa förutsättningar för fred snarare än att öka kapprustningen i världen.

3. Internationellt samarbete m.m., punkt 4 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U293 yrkande 1, 2006/07:U299 yrkandena 1 och 2 samt 2006/07:Sf222 yrkande 2.

Ställningstagande

Det är angeläget att Sverige målmedvetet och bestämt medverkar till att förslaget om ett globalt, rättsligt bindande fördrag om kontroll av vapenhandel (Arms Trade Treaty) kommer till stånd. Hittills har Sverige hållit en tämligen låg politisk profil i frågan. Det är viktigt att ett kraftfullare svenskt engagemang kommer till uttryck. Sverige bör uttala ett tydligt stöd för ett Arms Trade Treaty och kraftfullt verka för att ett sådant ska komma till stånd. I FN bör Sverige ta initiativ till en konferens för att driva på arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner rörande vapenhandel.

Klustervapen leder till allvarliga oönskade effekter. Genom att substridsdelar från vapnen sprids över stora områden drabbas inte minst civila svårt till följd av dessa vapen. Det finns i dag ingen internationellt vedertagen definition på klustervapen men ett förslag till definition har utarbetats inom FN-systemet. Sverige bör anta den föreslagna definitionen. Dessutom bör Sverige agera som föregångare i kampen mot klustervapen och förbjuda produktion, handel och användning av sådana vapen, vilket skulle ge Sverige trovärdighet i internationella nedrustningsförhandlingar.

4. Internationellt samarbete – EU, punkt 5 (v)

av Hans Linde (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U7 yrkande 7 och 2006/07:U223 yrkandena 1 och 2 samt avslår motion 2006/07:U9 yrkande 8.

Ställningstagande

Det nuvarande regelverket när det gäller krigsmateriel är avsett att vara restriktivt. Trots detta har det funnits stora kryphål i regelverket. Dessa avser framför allt följdleveranser. Sverige bör i EU driva en politik som innebär ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel.

Bland de åtgärder som EU vidtog i samband med massakern på Himniska fridens torg 1989 var att man införde ett vapenembargo mot Kina. Kina är i dag ett land med stor rättsosäkerhet och där det begås omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Inom EU har Frankrike lagt fram förslag om att häva vapenembargot mot Kina. Detta är ett utomordentligt dåligt förslag eftersom ett hävande skulle ge intryck av att man har överseende med de MR-brott som begås i Kina. Sverige bör i enlighet med det svenska regelverket inte exportera krigsmateriel till Kina och bör inom EU verka för att vapenexportembargot behålls.

5. Internationellt samarbete – EU, punkt 5 (mp)

av Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U9 yrkande 8 och avslår motionerna 2006/07:U7 yrkande 7 och 2006/07:U223 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Sverige borde verka för ökad restriktivitet i EU:s regelverk för vapenexport, unionens s.k. uppförandekod på området. Uppförandekoden borde bli strängare och dessutom bindande för medlemsstaterna.

6. Europeiska försvarsbyrån, punkt 6 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U9 yrkande 9.

Ställningstagande

EU säger sig å ena sidan vilja verka för nedrustning och exportkontroll men lägger å andra sidan alltmer resurser på eget krigsmateriel, snabbinsatsstyrkor och utvecklande av nya vapensystem i Europeiska försvarsbyrån (EDA). Sverige bör lämna Europeiska försvarsbyrån.

7. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 7 (v)

av Hans Linde (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U7 yrkandena 3–6 och 8–10 samt avslår motionerna 2006/07:U8 och 2006/07:U9 yrkande 10.

Ställningstagande

Regeringen bör tillsätta en ny utredning om den svenska krigsmaterielexporten. Utredningen bör ha till uppgift att söka utveckla restriktionerna så att det inte längre finns någon möjlighet att exportera krigsmateriel till krigförande, internationella konflikthärddar och stater där brott begås mot de mänskliga rättigheterna.

I den nya utredningen bör betonas vikten av en restriktiv krigsmaterielexport, MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter i stället för att, som i dag, tonvikt läggs vid näringspolitiska aspekter. Utredningen bör också få direktiv att utarbeta ett demokratikriterium när det gäller restriktionerna för den svenska krigsmaterielexporten.

Det nuvarande svenska regelverket beträffande krigsmateriel är avsett att vara restriktivt men medger i praktiken följdleveranser under lång tid också till länder där omfattande och grova brott mot de mänskliga rättigheterna begåtts. De svenska reglerna för följdleveranser bör bli mer restriktiva och en tidsgräns måste sättas för hur länge följdleveranser kan pågå.

Den svenska handeln med krigsmateriel gäller inte bara export utan även import och uthyrning. Regelverk bör utarbetas också för import och uthyrning av krigsmateriel. I regeringens årliga skrivelse till riksdagen bör i fortsättningen utvecklingen av krigsmaterielimport respektive uthyrning av svensk krigsmateriel redovisas.

8. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 7 (mp)

av Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U9 yrkande 10 och avslår motionerna 2006/07:U7 yrkandena 3–6 och 8–10 samt 2006/07:U8.

Ställningstagande

Inspektionen för strategiska produkter och Exportkontrollrådet bör årligen anordna en hearing där överväganden och rutinklassningar redovisas för riksdagsledamöter och övriga intresserade.

9. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m., punkt 8 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U9 yrkandena 1, 2, 4 och 5, 2006/07:U253 yrkande 9, 2006/07:U287 yrkande 2 och 2006/07:Sf222 yrkande 1 och avslår motion 2006/07:U219.

Ställningstagande

Regelverket för svensk krigsmaterielexport slår tydligt fast att vapen inte ska säljas till länder som förtrycker sin egen befolkning eller som deltar i krig eller till länder belägna i regioner med hög krigsrisk. Trots detta har Sverige aldrig exporterat krigsmateriel till så många länder som nu och till så många länder där svåra brott mot de mänskliga rättigheterna begåtts.

Det är angeläget att regelverket ändras så att svensk export av krigsmateriel till diktaturer inte längre blir tillåten och att sådan export inte heller medges till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna. Vi förordar ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna äger rum.

I enlighet med Sveriges politik för global utveckling bör fattigdomsbekämpning vägas in i beslut om vapenexport. Sverige bör inte exportera vapen, och då i synnerhet inte till länder där människorna svälter. Målen för politiken för global utveckling om att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling ska genomsyra alla politikområden. Det är rimligt med en korsvis redovisning av genomförandet till riksdagen. Dels bör i regeringens årliga rapport om strategisk exportkontroll redovisas hur politiken för global utveckling följs upp inom vapenexporten, dels bör i regeringens årliga rapport om politiken för global utveckling anges vilka effekter vapenexporten har på den globala utvecklingspolitiken.

Vitryssland är i dag en diktatur där omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna förekommer. Vitryssland är ett tydligt exempel på ett land som Sverige inte borde ha någon vapenhandel med, varken export, import eller uthyrning.

10. Krigsmaterielexport och folkrätt, punkt 9 (v)

av Hans Linde (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:U7 yrkandena 1 och 2 samt 2006/07:U257 yrkande 7.

Ställningstagande

Enligt det regelverk som riksdagen antagit får Sverige inte exportera krigsmateriel till länder där det pågår krig eller väpnade konflikter. Trots att det pågår ett blodigt krig i Irak exporterar Sverige vapen till stater som illegalt ockuperar landet.

Sverige bör avbryta sin krigsmaterielexport till länder som har trupper i Irak, för ett folkrättsvidrigt krig där och bryter mot de mänskliga rättigheterna. Regelverket för svensk krigsmaterielexport bör utformas så att det där klart anges att målen och principerna för den svenska utrikespolitiken består i att Sverige ska värna om folkrätt och mänskliga rättigheter.

11. Giltighet för riktlinjer beträffande krigsmaterielexport, punkt 10 (mp)

av Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U9 yrkande 3.

Ställningstagande

De svenska reglerna för krigsmaterielexport måste efterlevas. Sverige måste agera i enlighet med de principer vi säger oss vilja följa på utrikespolitikens område. Därför ska inte export av krigsmateriel till diktaturer eller länder som kränker de mänskliga rättigheterna, och de förbud som finns mot export till krigförande länder ska gälla lika för alla stater.

12. Små och lätta vapen, punkt 11 (v, mp)

av Hans Linde (v) och Bodil Ceballos (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:U293 yrkandena 2 och 4–6 samt avslår motion 2006/07:U276.

Ställningstagande

Förenta nationerna antog 2001 ett protokoll mot den olagliga framställningen av och handeln med eldvapen m.m., vapenprotokollet, som kompletterar FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Sverige medverkade under perioden som ordförandeland i EU 2001 till att unionen undertecknat protokollet och Sverige undertecknade detta i januari 2002. Det är otillfredsställande att Sverige, mer än fem år efter undertecknandet, ännu inte ratificerat vapenprotokollet. En svensk ratifikation bör snarast ske.

Internationella överföringar av små och lätta vapen medför att oerhört stora kostnader vältras över på samhällen när sådana vapen kommit på avvägar eller används på ett felaktigt sätt. Det är rimligt att de som svarar för sådan vapenöverföring får medverka till att bära de kostnader som samhällen åsamkas till följd av denna handel. Ett ekonomiskt påslag på sådan handel skulle skapa ett ekonomiskt incitament för att säkerställa att internationell överföring av små och lätta vapen sker på ett ansvarsfullt sätt i samtliga led.

Regeringen bör inkomma till riksdagen med ett förslag om förvaltning och fördelning av de medel som flyter in via avgifter på import och export av små och lätta vapen, vilka bör avsättas för ändamål som freds- och konfliktforskning. Det är angeläget med särskilda villkor för import och export av små och lätta vapen och att denna handel bedrivs under stor öppenhet.

Särskilda yttranden

1. Det svenska regelsystemet – ändringar och information, punkt 7 (s)

Urban Ahlin (s), Veronica Palm (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Carin Runeson (s) och Britta Rådström (s) anför:

Socialdemokraterna anser att det under en lång tid pågått ett brett förberedelsearbete för en ny och modern lagstiftning kring krigsmaterielexporten och att det nu är tid för regeringen att inkomma med en proposition om en ny lagstiftning för export och import av krigsmateriel.

Vi förutsätter att det beredningsarbete som nu pågår i Regeringskansliet sker skyndsamt då ett gediget förarbete redan är gjort.

2. Krigsmaterielhandel och mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning m.m., punkt 8 (s)

Urban Ahlin (s), Veronica Palm (s), Kenneth G Forslund (s), Kerstin Engle (s), Carin Runeson (s) och Britta Rådström (s) anför:

Sedan politiken för global utveckling (PGU) antogs av riksdagen 2003 har implementeringsarbetet pågått. Riksdagen har vid upprepade tillfällen påpekat att samtliga resultatskrivelser från regeringen ska innehålla en bedömning av i vilken grad aktuell verksamhet stämmer överens med de överordnade målen vad gäller samstämmighet mellan olika politikområden i enlighet med politiken för global utveckling.

Vid förra årets betänkande om svensk exportkontroll (bet. 2005/06:UU12) påpekade utskottet, dock utan att göra ett tillkännagivande, att detta inte skett och förutsatte att det fortsatt sker.

Nu kan vi konstatera att nämnda bedömning inte heller återfinns i årets skrivelse från regeringen. Vi anser därför att det hade varit önskvärt att utskottet i årets betänkande följt upp kritiken med att ge regeringen till känna att utrikesutskottet fortsättningsvis vill ha en bedömning av politikens samstämmighet i enlighet med PGU.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2006/07:114 Strategisk exportkontroll 2006 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Följdmotioner

2006/07:U7 av Hans Linde m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör upphöra med krigsmaterielexport till de krigförande länder som har trupper i Irak.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i det svenska regelverket för krigsmaterielexport klart ska anges att målen och principerna för den svenska utrikespolitiken bör bestå i att Sverige ska värna om folkrätt och mänskliga rättigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en ny utredning om den svenska krigsmaterieexporten som får till uppgift att utveckla restriktionerna så att möjligheterna att exportera krigsmateriel till krigförande, internationella konflikthärddar och stater där MR-brott begås upphör.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ny utredning om den svenska krigsmaterieexporten bör betona vikten av en restriktiv krigsmaterielexport, MR-perspektiv och internationella säkerhetspolitiska aspekter i stället för att betona de näringspolitiska aspekterna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i direktiven till en ny utredning om krigsmaterieexporten ska ingå ett demokratikriterium när det gäller restriktionerna för den svenska krigsmaterieexporten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bestämmelserna för följdleveranser för svensk krigsmaterielexport bör bli mer restriktiva och att en tidsgräns för hur länge dessa kan pågå måste sättas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU bör driva en politik om ökad restriktivitet när det gäller följdleveranser av krigsmateriel.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett regelverk för den svenska krigsmaterielimporten bör utarbetas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett regelverk för uthyrning av krigsmateriel till andra stater bör utarbetas.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppgifter om den svenska krigsmaterielimporten samt uthyrningen av svensk krigsmateriel i fortsättningen bör ingå i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om den svenska handeln med strategiska produkter.

2006/07:U8 av Urban Ahlin m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en ny lagstiftning för export och import av krigsmateriel.

2006/07:U9 av Bodil Ceballos m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inte tillåta export av krigsmateriel från Sverige till diktaturer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inte tillåta export av krigsmateriel till länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att riksdagens riktlinjer ska gälla lika för alla stater.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att fattigdomsbekämpning ska vägas in i vapenexportbeslut.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att i den årliga redogörelsen för exportkontrollen ange hur målen för global utveckling (PGU) påverkats och följts upp.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en avveckling av svensk krigsmaterielexport.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att svenskt officiellt exportstöd till krigsmateriel avskaffas.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen ska verka för en entydig och restriktiv tolkning av EU:s uppförandekod.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör lämna EU:s försvarsbyrå EDA, European Defence Agency.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en årlig hearing med Exportkontrollrådet och ISP.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:U219 av Luciano Astudillo (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vapenhandel.

2006/07:U223 av Hans Linde m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i enlighet med det svenska regelverket inte bör exportera krigsmateriel till Kina.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU bör verka för att embargo om export av krigsmateriel till Kina behålls.

2006/07:U253 av Peter Eriksson m.fl. (mp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en avveckling av Sveriges vapenexport.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige omedelbart bör stoppa all vapenexport till länder där svält råder.

2006/07:U257 av Hans Linde m.fl. (v):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör avbryta sin krigsmaterielexport till länder som för ett folkrättsvidrigt krig och bryter mot mänskliga rättigheter i Irak.

2006/07:U276 av Lars Gustafsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att minska spridningen av lätta vapen.

2006/07:U287 av Annelie Enochson (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vapenhandeln mellan Sverige och Vitryssland snarast måste upphöra.

2006/07:U293 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja en global konvention rörande vapenöverföringar i den riktning som anges av ramverksfördraget rörande internationella vapenöverföringar, ”Arms Trade Treaty”.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svensk ratificering av Förenta nationernas s.k. eldvapenprotokoll.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda avgifter för överföringar av lätta vapen till och från Sverige.
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur de nya medel som tillkommer via avgifterna för import och export av små och lätta vapen ska förvaltas och fördelas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om iakttagande av särskilda villkor för och öppenhet beträffande import och export av lätta vapen.

2006/07:U299 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige antar den definition av klustervapen som FN har föreslagit.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige ska förbjuda produktion, handel och användning av klustervapen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige ska verka för ett internationellt förbud mot produktion, handel och användning av klustervapen.

2006/07:Fö233 av Birgitta Ohlsson (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för ett internationellt förbud mot klusterbomber.

2006/07:Sf222 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett omedelbart stopp för svensk vapenexport till länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter äger rum.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett svenskt initiativ i FN till en konferens för att påbörja arbetet med ett internationellt fördrag om restriktioner i vapenexport och vapenhandel.